

Procedure. Rule 11. Pleas [Електронний ресурс] / Legal Information Institute. – Режим доступу: <http://www.law.cornell.edu/rules/frcmp/Rule11.htm>. 21. How to prevent «false confessions» from leading to wrongful convictions [Електронний ресурс] / Innocence Project. – Режим доступу: http://www.innocenceproject.org/Content/False_Confessions_Recording_Of_Custodial_Interrogations.php.

Надійшла до редколегії 21.02.2012

Рассмотрена уголовно-правовая характеристика и классификация преступлений среди сотрудников полиции США, в частности преступлений в виде принуждения лица к ложному признанию в совершении преступления или правонарушения (самооговора). Очерчены виды самооговора и раскрыты меры профилактики данного явления в США.

The article focuses on issues of criminal characteristics and classification of the crimes of the U.S. police officers, in particular crimes of forcing person to false confession in the commission of crime or offence (self-incrimination). The types of self-incrimination and prevention of this phenomenon in the United States are described.

УДК 342.95:323.285:340

С. А. Трофімов

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано поняття, зміст і державно-правовий механізм антитерористичної діяльності, визначено принципи та загальні структурні блоки антитерористичної діяльності.

Зі зростанням терористичної активності в Україні протягом 2011 р. перед науковцями в різних сферах суспільного життя постало завдання щодо об'єднання зусиль на протидію терористичній діяльності. Якщо взяти за базову основу такої протидії напрацювання фахівців-психологів та соціологів стосовно діяльності людини, то можна зробити висновок про наявність загальних структурних елементів будь-якої людської діяльності. Ефективна протидія негативним проявам людської діяльності, приміром тероризму, вбачається можливою шляхом формування певного антиподу – наприклад, антитерористичної діяльності.

На нашу думку, формування антитерористичної концепції неможливе без врахування напрацювань соціологів, психологів та представників інших наукових і практичних сфер суспільного життя, адже центральною фігурою будь-якої діяльності є людина, якій властиві характеристики, що були закладені від природи.

Загальними проблемами людської діяльності у своїх наукових дослідженнях займалися Ю. М. Денисова, М. С. Каган, В. М. Карандашев, М. С. Кветной, О. М. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, Ю. П. Платонов, Д. Є. Фролов, Б. В. Шагієв, Ю. Б. Шилова та багато інших вітчизняних та іноземних науковців. Проблеми формування антитеро-

© Трофімов С. А., 2012

ристичної діяльності у тому чи іншому аспекті вивчали, зокрема, О. О. Гапон, В. В. Грибакін, В. В. Майоров, О. М. Перенджієв та деякі інші науковці, однак формування антитерористичної діяльності в аспекті її розгляду як різновиду соціальної діяльності майже не розглядалося та потребує додаткового обґрунтування.

У рамках цього дослідження ми, базуючись на теоретичних знаннях щодо загальної структури людської діяльності, проаналізуємо можливість їх застосування з огляду на необхідність розроблення підвалин антитерористичної діяльності.

Слід вказати, що тероризм можна розглядати в багатьох аспектах, але в межах адміністративного права доцільно використовувати максимально широке поняття тероризму, яке фактично охоплює таку категорію, як терористична діяльність. На нашу думку, ефективно протидіяти терористичній діяльності можливо лише із залученням всього державно-правового інструментарію, а тому постає проблема розроблення теоретико-правових підвалин антитерористичної діяльності.

Необхідно зазначити, що до такої протидії слід залучати всі можливості державних і недержавних інститутів. Завдання ж адміністративного права має полягати у створенні відповідної нормативної бази застосування певних заходів, а також відповідних режимних правил, що суттєво ускладнять процес здійснення будь-якої форми терористичної діяльності та дозволять ідентифікувати всіх осіб, які так чи інакше свідомо або не свідомо сприяли розвитку тероризму.

Однією з перших у вітчизняній науці спроб визначення поняття, яке є схожим за сенсом із антитерористичною діяльністю, а саме «протидія тероризму», було дослідження В. В. Майорова, в якому автор під цією категорією розумів діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаних громадян та окремих громадян з: а) профілактики тероризму – виявлення та подальшого усунення причин і умов, що сприяють здійсненню терористичної діяльності; б) боротьби з тероризмом – виявлення, попередження, припинення, розкриття і розслідування терористичних злочинів; в) мінімізації і (або) ліквідації наслідків терористичної діяльності [1, с. 110].

Окремі дослідники застосовують ширше поняття – «антитерористична політика». Так, О. М. Перенджієв під такою політикою розуміє сукупність планомірних дій органів державної влади із забезпечення стійкої політичної і суспільної безпеки, усунення причин тероризму й мінімізації терористичної загрози [2, с. 52].

В. В. Грибакін стоїть на позиції, що антитерористична діяльність держави являє собою систему заходів із вироблення засад державної політики у сфері боротьби з тероризмом шляхом здійснення моніторингу й прогнозування терорологічної обстановки та на цій підставі координації діяльності органів виконавчої влади з виявлення, запобігання, усунення причин та ліквідації наслідків терористичної діяльності [3, с. 44].

Вбачається, що найбільш обґрунтованою є позиція О. О. Гапона, який визначає антитерористичну діяльність як особливий вид правозастосовчої діяльності державних органів і міжнародних організацій, які наділені спеціальною компетенцією у сфері прогнозування, попередження, припинення, розкриття й розслідування злочинів терористичної спрямованості, а також визначення і реалізації заходів юридичної відповідальності стосовно осіб, які визнані винуватими у їх вчиненні [4, с. 12]. На нашу думку, автор не досить повно вказав на суб'єктів та предмет антитерористичної діяльності. В такій діяльності повинні брати участь, окрім державних органів і міжнародних організацій, ще й органи місцевого самоврядування, різноманітні невадні інститути, а також окремі громадяни. Предмет антитерористичної діяльності не повинен обмежуватися злочинами терористичної спрямованості, а бути максимально широким, тобто необхідно застосовувати категорію «терористична діяльність». В цьому сенсі вбачається логічною протидія терористичній діяльності саме за допомогою антитерористичної діяльності.

Також О. О. Гапон у своєму дослідженні досить вдало визначає категорію «державно-правовий механізм антитерористичної діяльності», який являє собою інституційно-функціональну систему, що включає державні органи, громадські та міжнародні організації, діяльність яких регламентується діючим законодавством та спрямована на протидію терористичній діяльності [4, с. 82–83].

Складовими такого механізму за визначенням автора є:

1. Нормативна, що являє собою систему правил, які закріплені у визначеній формі нормативно-правовими актами, в яких містяться основні принципи протидії тероризму, правові й організаційні основи антитерористичної діяльності, а також мінімізації та ліквідації наслідків терористичної діяльності [4, с. 81].

В Україні правова основа антитерористичної діяльності визначена статтею 2 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV [5]. Її становлять Конституція України [6], Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [7], Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV [5], інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27.01.1977 [8], Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15.12.1997 [9], Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 [10], інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Принципами антитерористичної діяльності в Україні можна назвати принципи:

- законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина;

– комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей;

– пріоритетності попереджувальних заходів;
– невідворотності покарання за участь у терористичній діяльності;
– пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності;
– поєднання гласних і негласних методів боротьби з тероризмом;
– нерозголошення відомостей про технічні прийоми і тактику проведення антитерористичних операцій, а також про склад їх учасників;

– єдиначальності в керівництві силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;
– співробітництва у сфері боротьби з тероризмом з іноземними державами, їх правоохоронними органами і спеціальними службами, а також з міжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом.

2. Організаційна, в рамках якої визначається структура механізму антитерористичної діяльності, тобто система органів влади, які здійснюють антитерористичну діяльність, підстави та порядок взаємодії цих органів у ході її здійснення [4, с. 81].

Відповідно до статті 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV [5] в Україні суб'єкти антитерористичної діяльності складають два рівні:

а) Суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції:

– Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю;
– Міністерство внутрішніх справ України;
– Міністерство оборони України;
– Міністерство надзвичайних ситуацій України;
– Державна прикордонна служба України;
– Державний департамент України з питань виконання покарань;

– Управління державної охорони України.

б) Суб'єкти, які залучаються до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності:

– Державна служба фінансового моніторингу України;
– Служба зовнішньої розвідки України;
– Міністерство закордонних справ України;
– Міністерство охорони здоров'я України;
– Міністерство промислової політики України;
– Міністерство інфраструктури України;
– Міністерство фінансів України;
– Міністерство екології та природних ресурсів України;
– Міністерство аграрної політики та продовольства України;
– Державна митна служба України;

– Державна податкова служба України.

3. Функціональна, яка складається із системи взаємозв'язків та взаємодій, за допомогою яких сукупність засобів та методів правового впливу, а також потенціальних суб'єктів, які здатні брати участь у процесі державно-правової протидії терористичній діяльності, перетворюється у механізм антитерористичної діяльності [4, с. 81–82]. Такий механізм можна визначити як сукупність прийомів та способів функціонування антитерористичної діяльності. За його допомогою можна з'ясувати, яким чином взаємодіють та реалізуються структурні елементи означеної діяльності.

4. Інструментальну, яка являє собою сукупність правових засобів, а також процедур, за допомогою та в рамках яких антитерористична діяльність реалізується на практиці [4, с. 81].

Більш широку позицію відстоює В. В. Грибакін, який механізм антитерористичної діяльності визначає через систему її забезпечення, основними складовими якої є:

- соціально-політичне забезпечення як діяльність соціальних і політичних інститутів, органів і організацій зі створення сприятливих соціальних та політичних умов для боротьби з тероризмом;

- економічне забезпечення, до якого входить діяльність, що впливає на створення достатніх та необхідних матеріальних ресурсів для прогресивного розвитку особистості, суспільства й держави, яка таким чином перешкоджає прояву терористичної активності та є матеріальною основою антитерористичної боротьби в цілому;

- правове забезпечення, під яким автор розуміє діяльність суб'єктів антитерористичної діяльності зі створення законів та інших нормативно-правових актів, на підставі яких здійснюється безпосередня боротьба з тероризмом;

- спеціальне (військове) забезпечення, яке передбачає утримання спеціальних служб, підрозділів, органів внутрішніх справ, Збройних Сил на відповідному рівні, який дає можливість адекватної відповіді на терористичну загрозу й гарантує захист суспільства;

- науково-технічне забезпечення, яке передбачає розвиток інтелектуального потенціалу нації, рівня науки і техніки з метою забезпечення національних інтересів держави та безпеки її населення;

- інформаційне забезпечення як стрижень всієї антитерористичної діяльності [3, с. 47–49].

На позиції необхідності комплексного підходу до протидії тероризму стоїть також О. О. Гапон, який до елементів системи заходів, що можуть використовуватися в ході антитерористичної діяльності, відносить:

- оперативно-розшукові заходи, спрямовані на попередження, виявлення, припинення і розкриття злочинів терористичного спрямування, тощо;

- розвідувальні заходи, спрямовані на отримання інформації стосовно загроз терористичного характеру;

- контррозвідувальні заходи всередині країни, спрямовані на виявлення осіб та організацій, які причетні до терористичної діяльності на території держави;
- адміністративно-правові заходи в рамках діючого законодавства;
- проведення спеціальних операцій, спрямованих на локалізацію терористичної акції, а також на ліквідацію об'єктів інфраструктури організацій або груп, що здійснюють терористичну діяльність;
- військові заходи, спрямовані на локалізацію масштабних та особливо небезпечних терористичних акцій;
- спеціальні заходи, спрямовані на припинення терористичної акції або злочинів терористичного спрямування шляхом застосування спеціальних заходів і методів відповідно до законодавства;
- організаційно-управлінські заходи з організаційно-технічного, інформаційно-аналітичного та іншого забезпечення операцій та заходів із протидії тероризму [4, с. 101–102].

Необхідно зазначити, що адміністративно-правові заходи є стрижнем цієї системи, оскільки надають необхідний правовий інструментарій застосування відповідних заходів. Окрім цього, перелічені вище заходи реалізуються, як правило, у тісному взаємозв'язку із певними адміністративними режимами діяльності.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що антитерористична діяльність – це система соціальних, економічних, ідеологічних, політичних, кримінально-правових, адміністративно-правових та інших заходів, які реалізуються органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими особами, а також окремими фізичними і юридичними особами та спрямовані на запобігання, припинення, розкриття фактів терористичної діяльності й притягнення винуватих осіб до відповідальності.

Під механізмом реалізації антитерористичної діяльності ми пропонуємо розуміти сукупність правових та інституціональних елементів, за допомогою яких забезпечується на практиці втілення антитерористичних заходів.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що надане поняття антитерористичної діяльності та вказані напрямки її здійснення створюють теоретичне підґрунтя для формування антитерористичної стратегії держави, що має суттєво позначитися на зниженні рівня терористичної загрози в Україні, яка на сьогодні має постійну тенденцію до зростання.

Список літератури: 1. Майоров В. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів протидії тероризму в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Майоров Володимир Володимирович. – К., 2010. – 229 с. 2. Перенджиев А. Н. Антитерористическая политика современного Российского государства : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Перенджиев Александр Николаевич. – М., 2007. – 198 с. 3. Грибакин В. В. Информационное обеспечение антитеррористической деятельности Российского государства : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 /

Грибакин Валерий Викторович. – М., 2004. – 207 с. 4. Гапон А. А. Министерство внутренних дел Российской Федерации как структурно-функциональный элемент механизма антитеррористической деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Гапон Александр Александрович. – СПб., 2008. – 230 с. 5. Про боротьбу з тероризмом : закон України від 20 берез. 2003 р. № 638-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 16. – Ст. 697. 6. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72. – Ст. 2598. 7. Кримінальний кодекс України : від 5 квіт. 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920. 8. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січ. 1977 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – №14. – Ст. 1055. 9. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом : від 15 груд. 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374. 10. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму : від 9 груд. 1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518.

Надійшла до редколегії 20.01.2012

Проанализированы понятие, содержание и государственно-правовой механизм антитеррористической деятельности, определены принципы и общие структурные блоки антитеррористической деятельности.

A concept, maintenance and state-legal mechanism of counterterrorist activity are analysed, principles and common structural blocks of counterterrorist activity are determined.

УДК 341.4:[343.983:621.39]

Ю. М. Черноус

Застосування відеоконференції при проведенні слідчих дій у межах міжнародної правової допомоги у кримінальних справах

Розглянуто особливості провадження слідчих дій шляхом застосування відеоконференції у межах міжнародної правової допомоги у кримінальних справах.

Особливості розслідування злочинів міжнародного характеру з метою вирішення завдань кримінального судочинства потребують залучення додаткових технічних засобів, які передбачені вимогами міжнародних договорів та відповідають кращому досвіду зарубіжних держав. За допомогою таких засобів стає можливою реалізація заходів з електронного спостереження, телефонної конференції, відеоконференції тощо.

Умовою залучення технічних засобів для вирішення завдань кримінального судочинства є, як відомо, законність, науковість, етичність, ефективність. Зміст даних критеріїв докладно досліджений у кримінально-процесуальній та криміналістичній літературі.